

Foucault o autorovi, Foucault ako autor

MIROSLAV MARCELLI, Katedra filozofie FF UK, Bratislava

Každý, kto sa čo len povrchne zoznámil s Foucaultovým dielom, musí tušiť, že v samom názve môjho príspevku sa skrýva polemický impulz. Dá sa po to všetkom, čo Foucault napísal o rozložení subjektu, o iluzórnosti autorských nárokov byť tvorcom diela, o nástupe vlády jazyka a o všemocnom, nezredukovateľnom diskurze, dá sa po tom všetkom ešte hovoriť o Foucaultovi ako autorovi? Nie je v tomto zámere skryté stanovisko, ktoré vedome či nevedome ignoruje deštruktívne výsledky Foucaultových lekcií o autorovi a diele?

Priznávam hneď, že mnohé z toho, čo poviem, bude týmto deštruktívnym výsledkom protirečiť. Napokon už sám zámer hovoriť o Foucaultovi ako o autorovi protirečí niektorým výrokom toho autora, ktorým Foucault je. Chcel by som však zároveň ukázať, že tento zámer nechce Foucaultovi a jeho dielu niečo vnucovať. Chcel by som ukázať, že sa takto síce vzdiaľujeme od niektorých Foucaultových výrokov, ale že sa tým nijako nepribližujeme k tej predstave, ktorá bola predmetom jeho deštruktívnych úsilí, t. j. k romantickej a voluntaristickej idei tvorcu, ktorý slobodným gestom premieňa svoj jedinečný zážitkový svet do podoby slova. Ostávame vzdialení aj od tých filozofických a antropologických pokusov o fundovanie slobodných autorských aktivít, ktoré Foucault podroboval kritike. Skrátka, nie je to pokus o návrat za pozície, ktoré Foucaultova filozofická práca sústavným rozkladáním antropologických koncepcií vydobyla. Ak sa ma opýtate, kam sa teda chcem uberať, keď mám v úmysle hovoriť o Foucaultovi ako autorovi, odpoviem, že to bude smerom, ktorý naznačil on sám, do miest, ktorých súradnice sú predĺžením jeho vlastného itinerára.

Áno, Foucault ako autor protirečí mnohému z toho, čo Foucault povedal o autorovi. Ide len o to, ako toto protirečenie budeme interpretovať. Ak nám bude cudzie vidieť v tom svedectvo myšlienkového rozháranosti, logickej nekonzistentnosti a teoretickej neujasnenosti východísk, ak na druhej strane odoláme pokušeniu vidieť v tom v duchu známeho Nietzscheho bonmotu prejav veľkosti tohto mysliteľa, ostáva nám prinajmenšom ešte jedna možnosť, a síce hľadať za týmito protirečivými pozíciami presuny vyvolané dialogickými vzťahmi, ktoré sa otvárajú prítomnosťou iného v diskurze. Tým iným môže byť tak spoločenská situácia, ako imanentné napätia tematizovaného problému, tak ohlasy kritikov, ako vlastné domyslenie otázky. Tento iný prejavuje svoju prítomnosť tak, že autor sa stáva iným. V niektorých situáciách potom tento autor, ktorý sa stal iným, povie, že všetko je inak. Foucault je jedným z autorov, ktorý povedal, že všetko je inak. A na rozdiel od onoho slávneho rabína, ktorý si tento luxus doprial až tesne pred smrťou, Foucault sa k tomu odhodlal počas svojho života niekoľkokrát.

Treba najskôr pripomenúť niektoré pomerne známe názory, ktorými Foucault prejavil svoj odmietavý postoj k tradičnej koncepcii autora ako tvorcu diela. Foucault radikalizuje prístup, ktorý nájdeme už u ruských formalistov (a dokonca aj pred nimi u Wölfflina, ktorý hlásal požiadavku napísať „dejiny umenia bez mien“).

Celá jedna línia analýz, ktorá sa vinie od ruského formalizmu až po postštrukturalistické pozície, privádza svoje úsilie o vyslobodenie sa z psychologizujúcich, historizujúcich, antropologických alebo subjektivistických výkladov až k stanovisku, kde sa autor

buď úplne rozplynie v diele a jeho imanentných konštrukciách, alebo ostáva vylúčený mimo neho ako individualizujúci doplnok, ktorý nás môže poučiť o náhodných okolnostiach vzniku, nie však o stavbe toho, čo vzniklo.

Michel Foucault radikalizuje tento prístup až k spochybovaniu názoru, že reč je prejavom nejakého človeka. Článok venovaný M. Blanchotovi, spisovateľovi, ktorý mu bol vždy blízky, začína Foucault slovami: „Gréckou pravdou kedysi otriaslo toto jediné tvrdenie: *lužem*. Celú modernú fikciu preveruje *hovorím*.“ ([1], 523) Spočiatku sa zdá, že v „hovorím“ nie je nijaký rozpor, nijaká antinómia podobná tomu, čo sa objavilo v známom parodoxe luhára. Je tu subjekt a jeho činnosť, hovoriaci hovorí o tom, že hovorí. Foucault však chce ukázať, že jazyk nie je prejavom, že má svoju vlastnú existenciu. Upozorňuje na jazyk, ktorým nikto nehovorí a v ktorom je každý subjekt iba gramatickým zvratom. Na jazyk, ktorý „otvára neutrálny priestor, kde sa nemôže uchytiť nijaká existencia: od Mallarmého vieme, že slovo je zjavná neexistencia toho, čo označuje; teraz vieme, že bytie jazyka je viditeľným zmiznutím toho, kto hovorí.“ ([1], 543) Na M. Blanchota a jeho texty sa vzťahuje to „teraz vieme“, u neho Foucault našiel svedectvo, že moderná literatúra za zdánlivým zvnútornením tém skrýva prechod navonok, do stavu, keď jazyk neodhaľuje vlastné ja autora, ale zaznieva zvonku ako manifestácia samého seba. „Hovorím“ sa tu stáva popretím tvrdenia „som“ a celý subjekt sa rozptyľuje v neutrálnom priestore slova. Myslenie, ktoré ku mne prichádza zvonku, slovo, ktoré vyslovujem, ale neovládam – skúsenosť s týmto myslením a týmto slovom nám podľa Foucaulta poskytla literatúra.

S istým zjednodušením sa dá povedať, že podobnú úlohu, ktorú mal pre ruských formalistov futurizmus, zohrali pri formovaní sa Foucaultových názorov literárne texty M. Blanchota, S. Becketta a R. Roussela (o tom poslednom M. Foucault napísal knižku, kde ho nazýva objaviteľom jazyka, ktorý hovorí iba o sebe a je absolútne jednoduchý vo svojom hroziacom bytí). A u Foucaulta nájdeme aj pokus napísať dejiny bez autorov. Jeho *Slová a veci* sú dejinami humanitných vied, kde sa síce objavujú mená, ale tie sú len povrchovými známkami na epistemologických poliach, ktoré nazýva epistémami. Skúmanie modernej kultúry končí v tejto knihe ohlásením, že návrat jazyka, ktorého sme svedkami, zanedlho prinesie smrť človeka. To je Foucaultova odpoveď na antropologické a humanistické vyzdvihovanie človeka.

V určitom zmysle je Foucault ešte dôslednejší ako všetky štrukturalistické a všeobecnejšie povedané formalistické úsilia o zachytenie invariantov, ktoré vzdorujú individuálnym pokusom o slobodný prejav. Formalistické úsilia totiž zachytávajú zákony jazyka (či už vo verzii logiky alebo lingvistiky); Foucault ide ešte ďalej a chce preniknúť až k diskurzu, aby určil podmienky jeho možnosti a skutočnosti. Formalisti ponechávali otvorené pole tomu, čo môže byť povedané v súlade s logickými alebo jazykovými zákonmi a normami; Foucault svojimi diskurzívnymi poliami vytyčuje hranice toho, čo bolo povedané a mohlo byť povedané.

Toto posunutie teoretického hľadiska a zovretie diskurzu v poli jeho predpokladov privádza Foucaulta k vysloveniu tézy o anonymite. Proti Descartovskému úsiliu o nájdenie pravdy v cogito, proti romantickej predstave o géniovi, ktorý tvorí krásu, stavia Foucault anonymitu diskurzívnych útvarov. Tvrdí, že problém dnes už stojí inak: „už nie sme v pravde, ale v koherencii diskurzu, už nie sme v kráse, ale v komplexných vzťahoch

foriem“ ([2], 119). A ďalej pokračuje: „Pre toho, ktorý píše, bolo kedysi hlavným problémom vytrhnúť sa zo všeobecnej anonymity, kým dnes je ním dosiahnuť, aby sa vlastné meno zotrela a aby sme svoj hlas umiestnili do veľkého hukotu diskurzov, čo zaznieva-jú.“ ([2], 120) Nie je to myslím náhoda, že v tomto rozhovore (s R. Bellourom) príde vzápätí reč na Bourbakiho, o ktorom Foucault povie, že je to vzor a sen.

Nazdávam sa, že tieto výroky sú dosť jednoznačné a netreba ich dopĺňať o ďalšie. Ak niekto chce obhajovať tézu, že Foucault vyvracia autorstvo a hlási sa k anonymite diskurzu, nemusí sa veľmi namáhať so zháňaním vhodných citátov. Iná vec však je, či pri tomto možno ostať. Myslím si, že je to len jedna časť pravdy, ktorá si nevyhnutne vyžaduje doplnenie.

Je síce pravda, že Foucault dosť presvedčivo spochybnil bežné chápanie vzťahu autora a diela a že jeho deštrukcie zasahujú filozofické fundácie tohto vzťahu; znamená to však, že autor v tej chvíli zmizol, že sa rozplynul ako produkt antropologických, romantických či transcendentálnych procedúr odôvodňovania? Vôbec nie, autor predsa i naďalej vystupuje, a síce ako figúra diskurzu. Samozrejme, to už nie je oná impozantná postava tvorcu, je to len jej diskurzívny dvojnák, jeho existencia však odolala rozkladným postupom a vyžaduje si uznanie svojej prítomnosti. A treba jeho prítomnosť nielen uznať, ale aj odôvodniť ako produkt istej, historickej utvorenej konfigurácie.

Foucault sa na to naozaj podujíma. Tentoraz už problémom nebude to, či autor jest-vuje a či mu môžeme priznať všetky prerogatívy tvorcu, ale to, ako sa utvorilo naše chápanie autora so všetkým, čo mu pripisujeme – či už právom alebo neprávom. Pre Foucaulta sa táto úloha veľmi často konkretizovala ako požiadavka nájsť historické situácie, keď sa zásadným spôsobom zmenili vzťahy, pretrhla sa kontinuita vznikania, objavil sa prvý bod genealogickej línie.

O tom, ako sa vzťahy autorstva v priebehu histórie menia a kde sa situuje bod ich obratu, nás M. Foucault pouča v prednáške nazvanej *Co je autor?*, ktorá je pozoruhodnou analýzou autorskej funkcie. Foucault chce zistiť, ako je v našej kultúre charakterizovaný diskurz, ktorý je nositeľom funkcie autora a v tejto súvislosti upozorňuje, že táto funkcia je kultúrne a historicky diferencovaná. Pripomína, že texty, ktoré by sme dnes nazvali literárnymi, kedysi obiehali v spoločnosti anonymne, čo bolo prijímané ako záruka ich veku a hodnoty, a že, na druhej strane, pri textoch, ktoré sa zaoberali medicínou, kozmológiou, zemepisom, skrátka tým, čo by sme dnes pokladali za predmet vedy, stredovek vyžadoval označenie autora („Hippokrates povedal“, „Plínius hovorí“) a iba s ním boli prijímané ako osvedčené. Neskôr, v 17. alebo 18. storočí dochádza k obratu: zatiaľ čo z vedeckých diskurzov sa funkcia autora vytráca a sú prijímané vo svojej anonymite a vďaka nej, od literárneho textu naliehavo vyžadujeme uvedenie jeho autora. Foucault konštatuje, že „o každom poetickom alebo fiktívnom textu se chce vedieť, odkud prichádza, kto ho napsal, kedy a za jakých okolností alebo na základe jakého projektu. Smysl, ktorý mu je pripisovaný, statut nebo hodnota, které jsou mu přiznávány, to vše záleží na způsobu, jakým jsou zodpovězeny zmíněné otázky. A jestliže k nám dospěje v anonymitě, díky náhodě nebo díky výslovné vůli svého autora, nastupuje okamžitě hra hledání autora. Literární anonymita je pro nás nesnesitelná: připouštíme ji jen jako záhadu. Funkce autora za našich dnů hraje pro literární díla naplno“ ([3], 52).

Foucault takýmto uplatnením historického prístupu zbavil moderný pojem autora zdania prirodzenosti a umiestnil ho do jedného z epistemologických polí. To však stále ešte nie je koniec našich analýz, ostáva nezodpovedané, v akej pozícii sa nachádza on sám ako autor. Je len jednou z konkrétnych podôb tejto modernej figúry, ktorá sa zjavila na začiatku novoveku? Treba všetko, čo Foucault povedal o autorovi, uplatniť aj na neho samého? Hádám by sme to mali urobiť, zaujímavé je však skúmať, či on sám takto chápe svoje postavenie.

Treba povedať, že Foucault o stanovisku, odkiaľ pristupuje k svojim historickým analýzám, povedal veľmi málo, skoro nič. Ak však napriek tejto jeho diskretnosti chceme vedieť, kam sa postavil a odkiaľ popisuje kultúrne formácie, hľadáme, akú úlohu pripisuje Nietzsche. Chcem vám, skrátka, navrhnúť, aby ste so mnou prijali predpoklad, že Foucault si nárokuje to postavenie, ktoré vo svojich dielach pripisuje Nietzsche.

O tom, kedy sa stretol s Nietzscheho dielom, ako naňho zapôsobilo a aký vzťah k nemu po celý svoj život prechovával, o tom sa Foucault úplne otvorene vyjadril v jednom interview tesne pred svojou smrťou. Dozvedáme sa, že Nietzsche sám mu spočiatku veľa nehovoril, ale že neskôr, kombinovaný s Heideggerom v ňom vyvolal filozofický šok. Oboch tu označuje za filozofov, s ktorými myslí a pracuje, ale nepíše o nich; neskrýva pritom, že Nietzscheho pozná oveľa lepšie než Heideggera a dokonca neváha hovoriť o svojom „fundamentálnom nietzscheovstve“. Slová, ktorými končí túto časť odpovedí, zaznievajú ako vyznanie: „som jednoducho nietzscheovec a v rámci možností sa v istých bodoch pokúšam pomocou Nietzscheho textov – ale aj s antinietzscheovskými tézami (ktoré sú jednako nietzscheovské) – zistiť, čo by sa dalo urobiť v tej alebo onej oblasti. Nehľadám nič iné, ale toto hľadám dobre“ ([4], 61).

Niet pochýb, že Nietzschemu Foucault vďačí za veľa a je dosť pravdepodobné, že v ňom našiel inšpirácie, ktoré ho naozaj sprevádzali celý život. Pripomienka „antinietzscheovských téz“ nám však jednako bráni vidieť v tomto vzťahu len jednoduchý príklon a priame myšlienkové následníctvo. Že vzápätí je toto „anti“ zavrátané do nietzscheovských vôd? To nám ešte nevysvetľuje, o aké tézy ide a ako sa táto negácia negácie v prostredí Foucaultovej argumentácie uskutočňuje. Začíname tušiť, že jeho proklamované nietzscheovstvo nie je až také jednoduché, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Pokúsme sa dospieť k trochu presnejšej predstave o povahe Foucaultovho nietzscheovstva.

Najskôr sú tu svedectvá, ktoré dokazujú, aké blízke boli Foucaultovi už v jeho prvých väčších prácach Nietzscheho postoje, názory a svedectvá.

Nietzscheho poznámka z *Radostnej vedy*, že „pravda“ bola v minulých dobách vnímaná inak, „lebo za jej hovorcú mohol vtedy platiť aj šíalenec“ ([5], 136), by mohla byť mottom prvej kapitoly Foucaultových *Dejín šíalenstva*. Nie náhodou sa potom Nietzsche priamo objavuje na úplne posledných stránkach tejto knihy: keď po stopách Goyu a Sada prestúpil prah, za ktorým sa ne-rozum z niekdajšieho ne-bytia premieňa na ničiteľskú moc, obracia sa Foucault k Nietzscheho dielu a jeho šíalenstvu, aby z ich rozporuplného vzťahu zložil záverečný akord svojej práce. Foucault odmieta v Nietzscheho textoch rozlišovať tie, ktoré sú už svedectvom šíalenstva a týkajú sa skôr psychiatrie než filozofie; „všetky patria do veľkej rodiny *Zrodenia tragédie*“, tvrdí a pripisuje im zvláštny druh kontinuity: „kontinuita spočíva v tom, že práve Nietzscheho šíalenstvo, rozpad

jeho myslenia je tým, čím sa toto myslenie obracia k modernému svetu“ ([6], 205, 206). Je zarážajúce, že filozof, ktorý sa zanedlho vyprofiluje hlásaním diskontinuity a kritikou jednoty diela, končí svoje historické skúmania šialenstva proklamovaním kontinuity a „veľkej rodiny“ textov.

Podľa Foucaulta sa toto myslenie a toto dielo obracajú k svetu, aby ho obžalovali. „Okamih, v ktorom sa dielo a šialenstvo spoločne rodia a završujú, je začiatkom času, v ktorom sa svet ocitáva pred dielom ako obžalovaný a zodpovedný za to, aký je“ ([6], 206). Foucault síce o tomto procese nehovorí nič bližšieho, no nenecháva nás na pochybách, aký verdikt z neho vzíde. Zoči-voči dielu nenájde svet nič, čo by ho mohlo zbaviť viny.

Dejiny ako materiál v procese, kde sa rozhoduje o vine, dielo ako obžalujúce svedectvo o zodpovednosti – nesignalizuje nám to, že tento historik šialenstva je aj, a možno predovšetkým moralista, ktorý zaujal nezmieriteľný postoj k svojej dobe? A ak je to tak, stane sa pochopiteľným, prečo ho priťahuje Nietzsche, ktorý sa do rozporu zo svojou dobou dostal tak dielom, ako i šialenstvom poznačeným životom. Z dvojhlasu života a diela zaznieva obžaloba, ktorú chce Foucault obnoviť vo svojom procese so svojou dobou.

Na rozdiel od *Dejín šialenstva*, ktoré podľa Foucaultových slov boli dejinami Iného, t. j. toho, čo sa kultúra usiluje vylúčiť a uzavrieť, budú *Slová a veci* dejinami Rovného – toho, čo je v danej kultúre ako základ všetkých jej možných poriadkov. Pri vymedzovaní historických *a priori* západnej kultúry sa znovu objaví Nietzsche, akcent sa však presúva na trochu iné stránky jeho diela.

Do popredia vystupuje profetická poloha Nietzscheho filozofovania. To nie je nič, čo by mu bolo cudzie, vieme dobre, ako rád prijímal úlohu zvestovateľa. Treba si však všimnúť, že v Nietzscheho proroctvách zaujalo Foucaulta ani nie tak ohlasovanie príchodu nadčloveka, ako skôr predpoklad tohto príchodu, smrť človeka, späť so smrťou Boha. Podľa Foucaulta Nietzsche našiel bod, kde sa človek spája s Bohom, takže smrť druhého jednoznačne poukazuje na zánik prvého. Pre filozofiu sa Foucault z tejto dvojnásobnej smrti pokúša vyťažiť prísľub nového začiatku: „V našich časoch je možné myslieť iba v prázdnote, ktorá ostáva po zániku človeka. Táto prázdnota totiž neprehlbuje nedostatok, ani nevytvára medzeru, ktorú by bolo treba zaplniť. Nie je to nič viac ani menej ako vyrovnávanie priestoru, kde je konečne znovu možné myslieť“ ([7], 453). Antropológiu síce Foucault vyhlásil za základné usporiadanie, ktoré od Kanta určuje naše filozofické myslenie, no zároveň naliehavo pripomína, že sa musíme prebudiť z antropologického spánku, vyzýva k zničeniu antropologického „štvoruholníka“ a upozorňuje, že všetky úsilia myslieť po novom smerujú mimo antropologického poľa. Nuž a s prvým pokusom o vykorenenie antropológie prišiel Nietzsche, jeho koniec človeka znamená návrat začiatku filozofie (pozri tamže).

Vieme, že Foucault smrť človeka spája s návratom jazyka; keď sa jazyk zbavuje svojej roztrieštenosti, keď obnovuje svoju jednotu a nastoľuje v celej naliehavosti svoje bytie, stráca sa priestor, kde sa mohol umiestniť človek. Návrat jazyka ako predzvesť blízkej smrti človeka – túto myšlienku Foucault pôsobivým spôsobom rozvinul na konci *Slov a vecí*, pričom sa k Nietzschemu vracia nielen ako k zvestovateľovi prichádzajúceho zániku človeka, ale aj ako k filozofovi, ktorý ako prvý radikálnym spôsobom začal uvažovať o jazyku. Objavenie sa bytia jazyka nás takto vedie späť k Nietzschemu a jeho

otázke: „Po ceste, ktorá je oveľa dlhšia a nepredvídateľnejšia, sa takto znovu dostávame k miestu, na ktoré poukázal Nietzsche a Mallarmé, keď prvý položil otázku: Kto hovorí? a druhý zbadal, že odpoveď sa mihoce v samom Slove“ ([7], 500).

Ako sme si pred chvíľou všimli, Foucault postavil Nietzscheho na záver svojich skúmaní šialenstva a pripísal jeho dielu význam obžalobného spisu v procese s moderným svetom. Teraz vidíme, že aj na pôdoryse epistemologických usporiadaní zaujíma Nietzsche exkluzívne miesto. Hoci sa jeho dielo uzavrelo na konci 19. storočia, Foucault chce z neho vyťažiť otázky, odpovede a prísľuby, ktoré prekračujú celé moderné myslenie. To všetko by sa vo svojom základnom zámere dalo pokladať za oprávnený postup (prinajmenšom v modernej filozofii, kde – ako sa zdá – každý krok dopredu býva vzápätí legitimovaný ako návrat), keby tomu neprotirečilo samo Foucaultovo vymedzenie epistemologických polí. Ak je epistemologické pole naozaj tým pozitívnym fundamentom poznatkov, za aký ho Foucault vydáva, ak *a priori* danej doby naozaj určuje hranice možného vedenia a modus bytia predmetov, čo sa tu objavujú, potom je nemožné, aby sa v danej kultúre, na jej pozitívnom fundamente, v jej epistemologickom usporiadaní mohlo zrodiť niečo také, čo poukazuje za prah všetkých týchto obmedzení, hraníc a prioritných určení. Foucault svoje skúmanie kultúr smeruje k archeologickej úrovni, tam, kde sa strácajú individuálne myšlienkové výkony v prospech princípov usporiadania; zaiste, vrstvy, ktoré tu nachádza, nie sú celkom súvislé a celistvé, historické, *a priori* totiž pripúšťa a dokonca predpokladá, že vzniknú rozptýlené a divergentné projekty, ťažko si však predstaviť, ako by tu mohlo vzniknúť myslenie, ktoré sa k jestvujúcemu epistemologickému usporiadaniu stavia zvonku. Presne túto pozíciu však Foucault pripisuje Nietzschemu na základe jeho úvah o jazyku a prorocích smrti človeka.

Je príznačné, že zároveň na túto pozíciu stavia aj východisko svojich vlastných epistemologických analýz. Foucault síce nikdy nevyslovuje nárok na miesto mimo epistemologického poľa, ktoré v sebe zahrnuje všetky modalitty moderného vedenia, a vo všeobecnosti odmieta hovoriť o tom, kde stojí, nedá sa však predpokladať, že by sa jeho perspektíva mohla otvoriť vo vnútri epistémy moderného vedenia. Foucaultovo vymedzenie konfigurácií a konštitutívnych prvkov moderného myslenia implikuje, že zaujal od neho odstup, že opustil tento priestor a jeho imanentné princípy usporadúvania v prospech nejakej inej konfigurácie.

Takto by sme mohli sledovať aj ďalšie etapy vývinu Foucaultových názorov, mám však dojem, že mi odpustíte, ak to teraz neurobím. Možno aj to, čo sme stihli uviesť, bude stačiť na potvrdenie názoru, že ak Foucaulta budeme hľadať tam, kde hovorí o Nietzsche, odhalíme, že si pripisuje právo na exteritoriálne postavenie. Nechce patriť do toho poľa, ktoré popisuje, pristupuje k nemu zvonku – raz ako žalobca, inokedy ako pozorovateľ. Také je jeho východiskové stanovisko, taký je jeho zámer. Keď však hovoríme o jeho zámere, o jeho autorskom zámere, nevraciame sa tým k pojmu, ktorý pod spoločným účinkom kritik zo strany psychoanalýzy, formálnej teórie literatúry, francúzskeho štrukturalizmu a napokon aj Foucaultovej filozofie stratil dobrú povest' a nemá právo vystupovať v analýzach? Odpovedám svojim rozhodným: áno aj nie.

Áno v tom zmysle, že autorský zámer rozhodne patrí k analýzám diela, a síce v tej miere, v akej v samom diele vystupuje: ako jeho východiskový bod, ako perspektíva, od-

kiaľ' niečo vidno a niečo nevidno, ako prvý impetus spracúvania problematiky. Nie v tom zmysle, že toto priznanie sa k autorskému zámeru vôbec nie je návratom ku tradičnej jednote autora a diela, k predstavám o ideí, ktorá sa vtel'uje a oživuje, k účelu, ktorý od prvej chvíle vedie pero autora. Namiesto autorského zámeru by bolo lepšie hovoriť v pluráli o autorských zámeroch. O tom, ako sa tieto zámary pretvárajú, transformujú a ako sa z nich rodia iné zámary, nás Foucaultovo dielo presviedča dostatočne jasne.

Študujme, ako vzniká stavba týchto diel, študujme vzťahy medzi proklamovaným cieľom a dosiahnutým výsledkom, študujme, aké napätia vznikajú medzi názvami a obsahom jeho prác, študujme, ako sa jednotlivé zväzky dejín sexuality vzdal'ujú od pôvodného rozvrhu projektu. To, k čomu prideme, nás presvedčí o premenlivosti a polymorfnosti autorských zámerov. Nehľadajme v tom však dôvod, aby sme sa od tohto pojmu mohli odvrátiť, ale skôr výzvu, aby sme tento proces premien zachytili a opísali. A pre zachytenie tohto procesu premien nám pomôže aj sám Foucault, ktorý sa predsa dosť dlho zaoberal myšlienkou, že nielen jazyk, ale aj proces rozvíjania konfliktov má svoju inteligibilitu.

Otázka, či jestvuje Foucault ako autor, má teda odpoveď v samom jeho diele a je to odpoveď... ale to už nechám na vás, ktorí ste ma sledovali, za čo vám úprimne ďakujem.

CITOVANÁ LITERATÚRA:

- [1] FOUCAULT, M.: La pensée du dehors. Critique, 6/1966.
- [2] BELLOUR, R.: Le livre des autres. Paris 1978.
- [3] FOUCAULT, M.: Co je autor? In: Diskurs, autor, genealogie. Praha 1994.
- [4] FOUCAULT, M.: Návrat morálky. Interview v Les Nouvelles Littéraires, 28. 6. 1984. In: Za zrkadlom moderny. Bratislava 1991.
- [5] NIETZSCHE, F.: Radostná veda. Praha 1962.
- [6] FOUCAULT, M.: Dějiny šílenství. Praha 1993.
- [7] FOUCAULT, M.: Slová a věci. Bratislava 1987.

SUMMARY

The article focuses on Foucault's ideas on an author and his status while it aims at grasping them in all their complexity. Against a generally accepted opinion which claims that Foucault denied the existence of an author, there are highlighted those aspects of Foucault's theory in this article which point not to the absence but to plurality of authorial positions. The attention is paid first of all to a specificity of Foucault's approach to these problems. In the concluding part the article analyses those authorial positions which Foucault in his works implicitly attributes to himself.